

JK Acoustics Reference 1

High end met de benen op de grond

Het aantal Nederlandse luidsprekerfabrikanten is groot, zeker in verhouding met het aantal inwoners. Slechts een deel daarvan bouwt naast luidsprekers ook andere componenten, zoals versterkers. Het is steeds meer mijn overtuiging dat met name deze fabrikantengroep erg interessant is. Er ontstaat dan een soort conceptdenken dat we ook kennen van merken als Quad, Mission en Linn.

JK Acoustics bestaat al twintig jaar en was dus een paar jaar bezig toen ik beroepsmatig ging schrijven. Ik herinner me de monoblokjes in hoogglans pianolak die lange tijd bij mij gelogerd hebben. Ze werden zo heet, dat ze een setje KEF 104 II speakers brandmerkten. Vier kleine rondjes gaven de plaats aan waar de pootjes het fineer hadden beroerd. Maar ze klonken, zoals wel meer warmbloedige versterkers, uitstekend. Er was toen ook al een kostbare versterkerset, het paradepaardje, vergelijkbaar met de huidige Ultimate serie. De hier geteste luidsprekers zullen - gezien de naam - bedoeld zijn om eenzelfde statement in de luidsprekermarkt te maken: de Reference 1, die f 3.500,- per stuk kost (de bijpassende voeten f 500,- per stuk) en 30 x 35 x 38 cm (BxDxH) meet. Ketelaar liep al enige tijd rond met een aantal ideeën en heeft die nu in een ontwerp gestopt. Dat begint al met de kast. Waar andere luidsprekerfabrikanten MDF of ander geperst vezelmateriaal gebruiken, is de Reference 1 gebouwd van esdoornlatjes van 30 bij 70 mm. Door ze om en om te lijmen worden volgens de fabrikant resonanties onderdrukt. Ook de vorm wijkt sterk af van de normale box. De boven- en onderkant lopen horizontaal, maar de verticale ribben neigen wat naar achteren. Aan de voorkant is een 'neus' aangebracht die bij de tweeter smaller is dan bij de woofer. Hierdoor wordt een zo uniform mogelijk afstraalgedrag bewerkstelligd. Bovendien zorgt de massa van 65 mm dikke 'neus' voor prima demping van het frontpaneel. Dit is overigens geen vinding van Ketelaar, diverse andere merken hebben

De Reference 1 met bijpassende voet.

vergelijkbare constructies toegepast. Maar wat is daar fout aan als het meer dan goed werkt?

Voor het laag is een 165 mm-woofer gemonteerd met een magnesium conus, volgens Ketelaar een welhaast ideaal materiaal voor woofers. Op de ophangrand van natuurrubber wordt ook veel nadruk gelegd. En dat is terecht. De ophangrand is veel meer dan alleen een rand waarmee de conus is opgehangen. Het is ook de impedantie-aanpassing (in mechanische zin) tussen het frame en de conus. Is de rand niet goed, dan kunnen trillingen door de conus aan de rand worden teruggekaatst. De pole piece steekt in het midden van de conus naar voren en heeft de vorm van een kogel. Er is dus geen gebruik gemaakt van een stofkapje. Een duidelijk voordeel van deze constructie is dat de spreekspoel bij bewegingen naar voren een magnetisch veld blijft zien en dus symmetrischer zal bewegen.

Ook de tweeter is van het betere soort. De 25 mm-dome is aan de binnenkant voorzien van een uiterst dun laagje natuurrubber waarmee eventuele resonanties worden onderdrukt. De spreekspoel is gewonden van zuiver zilverdraad. Het filter is van de derde orde en bevat uiteraard componenten van gelijke klasse, waaronder spoelen van 1 mm OFC. Weer heel apart is het dempingsmateriaal. Het is een speciaal vezelmateriaal dat in industriële luchtfilters wordt gebruikt. Overigens heb ik bovenstaande uit de documentatie, gesprekken met Ketelaar en eigen inzicht moeten putten, de luidspreker-units zijn met speciale schroeven in de kast gemonteerd en konden zonder blijvende schade niet verwijderd worden.

VERSTERKERVRIENDELIJK

Kwaliteitsluidsprekers hebben vaak een laag rendement en nog vaker een onmogelijke impedantie. Hierdoor word je al snel gedwongen peperdure elektriciteitscentrales, eindversterkers genaamd, in huis te halen. Ik hoorde de Reference 1 luidsprekers voor het eerst op de Hifibeurs in Veldhoven. Ze draaiden daar op, hoe kan het ook anders, de JK Ultimate voor- en eindversterkers ter waarde van ruim veertig mille. Ik moet zeggen dat ik zeer onder de indruk was, hetgeen me op

hotelshows zelden overkomt. Ik werd pas echt geïnteresseerd toen mij verteld werd dat de Reference 1 helemaal geen zware versterker nodig heeft. Het rendement zou ongeveer 89 dB/1W/1m zijn, goed genoeg om op een Audio Innovations 500 te draaien. Nu wordt er op de beurzen en in winkels wel meer verteld, maar je leert in de loop der jaren de mensen kennen en Ketelaar verkoopt geen onzin. Mijn oren begonnen te jeuken.

Een paar weken later kwam de set op de zaak. De referentieset is (voorlopig) nog ongewijzigd gebleven: Linn Sondek LP12 draaitafel met SME V arm en Ortofon MC3000 MK II element, Teac VRDS-10SE cd-speler met Stax D/A-converter, Audio Innovations 500 versterker en een REL Stadium II subwoofer. De interlinks zijn overwegend Van Den Hul First (lastig, maar o zo mooi), de luidsprekerkabel is van Kimber Cable en hier in huis wordt er ge-biwired.

LUISTEREN

Eerst maar cd's luisteren, dan hebben we dat maar gehad. An die Musik van Elly Ameling (Philips 410 037-2) gaf een duidelijke afbakening van de kamer waar opgenomen was. Dit heb ik nog maar twee keer eerder gehoord! Ameling is perfect in focus en staat mooi vrij van de akoestiek, terwijl ze er toch deel van uitmaakt (beter kan ik het niet uitleggen). De piano staat daar, iets te breed opgenomen, beheerst achter. Voor de eerste keer viel me een dun scherp randje op de stem op. Is dat het analytische gedrag van de luidspreker die een opnamefoutje boven water haalt of is het een foutje van de luidspreker zelf? Gezien de verdere ervaringen houd ik het op het eerste. De Kirov-opname van Romeo en Julia (Philips 432 166-2) kent een zelfde fraai afgebakende akoestiek en ook hier hetzelfde verschijnsel; prachtige intergratie van de bronnen met de akoestiek zonder dat het met elkaar versmelt. De klank is bovendien analytisch zonder enige vermoeiende hardheid. Het klinkt gewoon natuurlijk. Dit is typisch een luidspreker die je aanzet tot veel te veel muziekgenieten en veel te weinig recenseren. Prachtig, maar lastig voor ondergetekende. Ik ga dan ook niet al mijn aantekeningen hier uitwerken, maar noem slechts een aantal hoogtepunten.

Pros en cons of hitchiking van Roger Waters begon al met een indrukwekkende ontploffing, meteen aan het begin van track 1. De REL subwoofer stond niet aan, maar ik heb er ter controle even de stekkers uitgetrokken. Die ontploffing ging overigens niet extreem laag, daar heb je wel een subwoofer voor nodig, maar doordat je de energie door de (denkbeeldige) ruimte hoort rollen, geeft het de indruk heel krachtig te zijn. Waters stopt, net zoals zijn vroegere bloedbroeders Pink Floyd, heel wat ruimtelijke informatie in zijn opnamen en de diverse geluiden komen dan ook van ver buiten de luidsprekers tot soms zelfs achter je vandaan. En met een behoorlijke focus! Pulse van Pink Floyd (die met dat LED-je) doet dat nog beter. Meteen bij het begin van de cd hoor je het publiek om je heen, dus ook achter je! Dat gaat met meer luidspre-

kers behoorlijk goed, maar met de Reference 1 is het verbluffend. Hoezo surround...

Joe Jackson's Will Power is een heel andere opname, veel klassieker, zestiger jarenachtig (qua studiowerk, de lp is uit 1987). Ook hier valt weer op hoe makkelijk je in het geluidsbeeld kunt kijken en de boel kunt analyseren. Opvallend daarbij is dat het geen moeite kost, het is iets dat vanzelf gaat. Bij Jackson zijn de koperblazers schel en lelijk, maar het is meteen duidelijk waar dat zit. Dat maakt dit soort zaken veel makkelijker te verkroppen. Herman van Veen (Voor een verre prinses) laat horen dat de weergave van stemmen perfect is. De opnamen van Van Veen zijn gemaakt door Adriaan Verstijnen, een fanaat op klankgebied. Veel opnamen zijn ingezongen in het (lege) theater, omdat Van Veen dat prettig vindt. Het geeft ook meteen een rust en een kracht aan de opname. En de JK Acoustics Reference 1 luidsprekers laten dat als geen ander horen. Ook de Phantom of the Opera op vinyl is analytischer dan ik tot nu toe heb gehoord, maar wederom zonder on-muzikaal te worden.

Bij het teruglezen van bovenstaand klankverslag viel me op, dat ik totaal geen aandacht schonk aan de klankbalans. Dat overkomt me maar zelden en is een direct compliment aan de luidspreker. Je gaat immers pas over klankbalans praten als er iets (negatiefs) over te zeggen is. De Reference 1 kent geen voorkeursgebieden of delen in het spectrum waar iets ontbreekt (een truc die in de zeventiger jaren veel werd gebruikt om openheid te suggereren). Het is dan ook geen luidspreker die slank of vet of stevig klinkt. Hij klinkt vooral natuurlijk. De enige beperking is er een die iedereen snapt: het onderste octaaf ontbreekt. Dat is vaak geen enkel probleem, want zoveel gebeurt daar niet. Maar voor orgel- of operaliefhebbers, Tony Braxton fans ('Unbreak my heart' gaat erg diep) en andere laag-fanaten (waaronder mijzelf) is er een oplossing in de vorm van de Reference 2 (f2.250,- per stuk). Deze laagkasten worden onder de Reference 1 geplaatst en zijn qua vormgeving daarop aangepast.

CONCLUSIE

Zoals gezegd ga ik niet alle platen beschrijven die ik beluisterd heb. Dat is ook niet nodig, want het karakter van de JK Acoustics Preference 1 luidsprekers laat zich prima beschrijven: uiterst kleuringsarm, enorm analytisch, zo mogelijk

nog muzikaler en dan ook nog versterkervriendelijk. Ik heb voor de zekerheid nog even een impedantiecurve getrokken en daarop is te zien dat de impedantie onder de 3 kHz nergens lager is dan 8 ohm. Pas boven de 20 kHz zakt de curve onder de 4 ohm. je hebt dus geen grote versterker nodig, als 'ie maar wel goed is. Heel goed zelfs. Want dit is de makkelijkste mooie (en mooiste makkelijke) luidspreker die ik ooit in huis heb gehad. Dat wil niet zeggen dat er geen betere kunnen zijn, maar ik ken ze niet uit eigen ervaring. ◁

JK Acoustics 0525 - 65 26 39

Voor het laag kan de Reference 2 ingezet worden.